

- 17,0-18,0 t / ha. Plon nasion 2,2-2,7 t / ha.

Całkowite strawne białko w suchej masie wynosi 21-23%, a w ziarnie 31-33%. Wysoki poziom wskaźnika w ziarnie wiki tej klasy sprawia, że można go wykorzystać jako jeden ze składników do przygotowania mieszanek paszowych.

W warunkach stosunków rynkowych ważne jest, aby nauczyć się racjonalnie wykorzystywać cały dostępny potencjał genetyczny. Wiedza na temat odmiany i jej cech określonych przez akademika V.M. Remeslo - 90% sukcesu agrarnego.

Spis wykorzystanej literatury

1. Шувар І. А. Агроекологічні основи високоефективного вирощування польових культур у сівозмінах біологічного землеробства. Львів : Українські технології, 2003. 36 с.
2. Ґрунтозахисна біологічна система землеробства : монографія / редол. : д. с.-г. наук, проф. М.К. Шикула (голова) та ін. Київ, 2000. 388 с.
3. Колісник І. В., Барилко М. Г., Колісник А. В. Агроекологічні аспекти селекційного використання зразків вики ярої колекції ПДСГДС ім. М. І. Вавилова. *Вісник Полтавської державної аграрної академії. Сільське господарство. Рослинництво*. 2012. № 3. С. 55-59.

Бурдига Віталій

к. с.-г.н., директор НДІКК ім. О. Алексеевої

Водянка Юлія

магістр

Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ

Сучасний етап розвитку аграрного сектору української економіки характеризується складними динамічними перетвореннями, які пов'язані з постійними змінами попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції, вартості засобів виробництва та глобальними кліматичними змінами, які знайшли своє відображення і на території України. Крім цього, важливим чинником, який впливає на структуру виробництва сільськогосподарської продукції є вступ України до СОТ, перспективи входження до Європейського Союзу, а отже, розширення експортних можливостей нашої держави.

З географічної точки зору Україна розташована в сприятливих умовах для вирощування більшості сільськогосподарських культур, які широко використовуються у харчуванні людини. Поряд із основними зерновими культурами, такими як пшениця, кукурудза, ячмінь важлива роль відводиться круп'яним

культурам, домінуюче положення з яких належить гречці.

Серед інших гречка є не лише однією з найбільш популярних у споживачів, але й забезпечує високу рентабельність вирощування та експортний потенціал росту.

Гречка здавна була українським національним продуктом харчування. Цінність гречаної крупи зумовлюється складом його білкового комплексу. За поживністю він більш цінний, ніж білок зернових злакових і наближається до білка бобових, легко засвоюється. Вміст амінокислот у зерні складає: аргінін –12,7%, лізин –7,9; цистин –1,0%. Найбільш сприятливе співвідношення незамінних амінокислот – триптофану, лізину і метіоніну – визначає його високу поживну цінність. До складу гречаної крупи входить 10% білка, 3; жиру, 82% крохмалю. Є також солі заліза, кальцію, фосфору та мікроелементи органічних кислот, вітаміни B₁, B₂, PP₁, P [3].

Значення гречки в народному господарстві важко переоцінити. Гречану крупу широко використовують в традиційній українській кухні, з гречаної муки також готують різноманітні страви, навіть гречане печиво. Продуктам харчування, приготовленим із гречки, притаманні радіозахисні властивості, зумовлені великим вмістом цистину та цистеїну. Відходи, які отримують в результаті переробки зерна гречки, а також солома та полова є дуже цінним кормом для свиней і свійської птиці (в 1 кг соломи гречки містить 23 г перетравного протеїну і 0,3 кормової одиниці). Зелену масу гречки, отриману в післяжнивних посівах, можна використовувати для силосування.

Цінність гречки зумовлена не лише унікальними харчовими та лікувально-дієтичними властивостями, а й агрономічним її використанням. Вона сприяє поліпшенню агрофізичних властивостей ґрунту, значно знижуючи його щільність, тому є добрим попередником для інших культур сівозміни, наприклад, для озимих та ярих культур. За погодних негараздів, які спостерігаємо останнім часом в Україні, зростає роль гречки як страхової культури. Йдеться про післяжнивні посіви. Це ще одна надзвичайно цінна для виробника її біологічна властивість. Після збирання ранніх зернових залишається 70-80 днів з достатніми ресурсами тепла та вологи, щоб забезпечити формування врожаю в межах 15 ц/га [2]. Післяжнивні посіви гречки можна використовувати на зелене добриво, особливо на легких піщаних ґрунтах [3]. Пізні посіви цієї медоносної культури значно збільшать виробництво лікувального гречаного меду, що є значним додатковим аргументом збільшення їх площ. Збір меду з її посівів досягає 100 кг/га.

Науковцями Рарок А.В., Бурдига В.М., Коруняк О.П., розроблено комплекс селекційно-технологічного забезпечення вирощування гречки, який дає змогу вирощувати високі її врожаї при мінімальних затратах праці та коштів, що робить гречку конкурентоспроможною на зовнішньому та внутрішньому ринках [4]. Провідна роль при цьому належить науково-дослідному інституту круп'яних ім. О. Алексєєвої Подільського державного аграрно-технічного університету. За період діяльності інституту створено 37 сортів гречки, розроблено Подільську гнучку технологію вирощування гречки, яка високо адаптована для лісостепової зони.

Серед сортів гречки, створених в НДІКК ім. О. Алексєєвої, найбільш поширеними та перспективними є сорти Єлена, Зеленоквіткова 90, Роксолана, які здатні формувати урожай на рівні 20-24 т/га.

Глобальні кліматичні зміни, які спостерігаються останнім часом на території України та проявляються у збільшенні теплозабезпечення вегетаційного періоду та

кількості безморозних днів, створюють усі передумови для вирощування гречки у післяукісних та післяжнивних посівах. Для цієї мети в НДІКК ім. О. Алексєєвої створено сорти з меншим вегетаційним періодом (Степова та Кара-Даг), які з успіхом можна вирощувати після збирання основних культур. Широке використання у виробництві імпоротної сільськогосподарської техніки, зокрема сівалок для No-till технологій дають змогу ще більше знизити затрати на вирощування гречки у післяукісних та післяжнивних посівах. На відміну від інших зернових культур, гречка більш вибаглива до тепла і вологості ґрунту.

Технологія вирощування включає багато складових і потребує якісного та вчасного виконання агротехнічних заходів, які забезпечують високий врожай зерна. Не менш важливим є вміння враховувати погодні умови і вчасно реагувати на них, щоб не допустити можливого негативного впливу на рослини змін погоди [1]. Період від сівби до збору врожаю розтягнутий в часі (2,5-3 місяці) і складається з таких заходів: підготовка ґрунту з внесенням добрив, підготовка якісного насіння, строки сівби, норми висіву, способи висіву, глибина загортання, догляд за сходами і за ґрунтом, підживлення.

Підготовка насіння гречки до сівби передбачає доведення його до найвищої кондиції (не менше 95% схожості), що сприяє збільшенню врожаю. Насіння піддають повітряно-тепловому обігріву на сонці або під накриттям, розстеляють тонким шаром, перелопачують і закривають брезентом на ніч. Потім розсортовують і висівають тільки велике за розміром насіння.

Глибина загортання насіння гречки залежить від механічного складу і вологості ґрунту. В основному рекомендується мілке загортання на глибину 4-5 см на важких ґрунтах, схильних до ущільнення, та більш глибоке - на 5-7 см на окультурених структурних ґрунтах, а при пересиханні верхнього шару ґрунту - на 8-10 см.

Важливе значення має норма висіву. На широкорядних посівах (45 см) оптимальна норма висіву становить 50 зерен на погонний метр. Збільшення норми висіву, як правило, не підвищує врожай. При менших нормах (30 шт. на 1 м/п) рослини виростають потужними, а при загущенні - слабше розвинутими і менш продуктивними.

Після сівби сходи з'являються на 8-10 день, зерно виносить сім'ядолі на поверхню ґрунту. Щоб знищити бур'яни, проводять легке боронування. При утворенні кірки слід провести коткування площі. В подальшому, щоб не допустити пригнічення гречки бур'янами в період від появи сходів до зімкнення в міжряддях, проводять дво- триразове розпушування ґрунту. В агротехніці гречки особлива увага приділяється передпосівній підготовці ґрунту. Період сівби гречки досить тривалий (не менше місяця), тому в цей час агрозаходи повинні бути спрямовані на збереження вологості, розпушування ґрунту та боротьбу з бур'янами.

Дуже важливий агроприйом - коткування ґрунту після сівби і розрівнювання ґрунту. Це прискорює появу сходів, підтягує вологу до насіння, забезпечує дружність сходів і розвиток рослин, рівномірне їх дозрівання та зручність роботи при збиранні.

Веgetаційний період гречки порівняно не тривалий, та все ж сіяти гречку потрібно якомога швидше в стислі строки, щоб використати сприятливі погодні умови. За даними багаторічних спостережень у кліматичних умовах Західної України це середина травня. Після сівби потрібно уважно стежити за появою сходів і при загрозі пересихання ґрунту швидко проводити рясне і регулярне поливання, а при

засусі - навіть до цвітіння. В цей період гречка потребує помірної температури повітря (вдень не вище +25°C) і достатньої вологості ґрунту.

На відміну від інших зернових, гречка нарощує велику вегетативну масу, росте одночасно з розвитком квіток майже до кінця вегетації. Уміння вирощувати високі врожаї полягає в тому, щоб не допускати надмірного накопичення вегетативної маси. Тому надмірне внесення азотних добрив є недоцільним.

Протягом усього вегетаційного періоду гречка нагромаджує велику кількість елементів мінерального живлення. В кореневих і пожнивних залишках гречки, в соломі перед збиранням, за різними даними, міститься: азоту - 90-120 кг/га, фосфору - 42-71 кг/га, калію - 130-200 кг/га. Поле після гречки збагачується різними елементами живлення. Культура має високу фізіологічну активність кореневої системи та добре засвоює фосфорну кислоту, яка погано засвоюється іншими злаками. По інтенсивності засвоєння важкорозчинних фосфатів гречка перевищує злакові культури у 4 рази, швидко розвивається на легких, родючих, добре спušених ґрунтах.

Серед спеціалістів гречкосіїв немає єдиної думки щодо внесення добрив при вирощуванні гречки. Частина з них стверджує, що гречка не потребує ніяких добрив, особливо хімічних, оскільки такі добрива погіршують смакові властивості зерна.

Мають місце і такі застереження. Під гречку не можна вносити гній, тому що при високій температурі він швидко розкладається і дає багато азотнокислих сполук, які сприяють сильному росту вегетативних органів на шкоду плодоношенню. В результаті - багато соломи і мало зерна.

Загалом, в питанні внесення добрив потрібно виходити з екологічних факторів конкретної кліматичної зони і вимог агротехніки. На бідних, не окультурених ґрунтах потрібно вносити добрива. Гречка найкраще засвоює фосфорні та безхлорні види калійних добрив і позитивно реагує на внесення мікроелементів - марганцю і бору.

Вибір схеми посіву гречки залежить від конкретних умов і можливостей. На великих ділянках, де є можливість використовувати механізацію, кращим є широкорядний посів з міжряддями 45 см і нормою висіву 4,0-4,5 млн. схожих зерен на гектар. Така відстань дає змогу забезпечити догляд (знищення бур'янів в міжряддях), поки не відбудеться зімкнення рослин в рядах. На малих ділянках і при відсутності механізації доцільним може бути звичайний рядковий спосіб з міжряддям 15 см та нормою висіву 2,2-2,5 млн. схожих зерен на гектар.

Досвід і виробнича практика свідчать, що при впровадженні Подільської гнучкої технології вирощування гречка має значний потенціал продуктивності в різних ґрунтово-кліматичних умовах.

Список використаних джерел

1. Бурдига В. М. Подільська технологія вирощування гречки. *Агробізнес сьогодні*. № 10 травень. 2017. С. 56-60.
2. Патент 120813 Україна, МПК А01С 21/00.; Спосіб вирощування зерна гречки в проміжних посівах / Іванишин В. В., Бурдига В. М., Сенік І. І. № u20170258 заявка від 20.03.2017. Опубл. бюл. №22, 2017 р.
3. Рекомендації з вирощування гречки у проміжних посівах / В. В. Іванишин, І. А. Шувар, В. М. Сендецький, Л. В.Центило, Р. Ю. Гаврилянчик] ; за заг. редакцією В. В. Іванишина та І. А. Шуvara. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2015. 48 с.
4. Рарок А. В., Бурдига В. М., Коруняк О. П. Підвищення продуктивності

посівів гречки шляхом оптимізації параметрів сівби. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 25. С. 57-64.

5. Гаврилянчик Р. Ю. Продуктивність гречки залежно від попередників та бактеріальних добрив. *Збірник наукових праць Подільської державної аграрно-технічної академії*. 2001. Вип. 9. С. 140-142.

6. Alexeeva E.S., Kushnir V.P., Peluiko Z.I., Homina V.Y. Gavrilyanchik R.U. Prospects of green-floral buckwheat in selection and plant-growing. *Advances in buckwheat research: Proceeding of the 9th International symposium on buckwheat (August 18-22, 2004)*. University of agriculture. Prague, 2004. P. 401-404.

7. Гаврилянчик, Р.Ю. Удосконалення елементів технології вирощування гречки в весняних та літніх посівах в умовах південної частини Західного Лісостепу України : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / Р. Ю. Гаврилянчик ; Подільський держ. аграр.-техн. ун-т. Кам'янець-Подільський : Б.В., 2006. 22 с.

Вільчинська Людмила

к.с.-г.н, доцент

Камінна Олена

аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

СЕЛЕКЦІЯ ГРЕЧКИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО

Практикою доведено те, що для сучасного землеробства сорт – це найдоступніший і найефективніший спосіб збільшення виробництва продукції всіх культур. Сорт та технологію вирощування будь-якої культури вважають біологічним потенціалом поля [1, с. 58-59]. Сорт – це унікальний засіб виробництва, який в результаті закладених у ньому генетичних властивостей впродовж тривалого часу забезпечує вищу продуктивність, якість, екологічну безпечність фактично без додаткових витрат енергетичних та інших ресурсів [2, с. 57-58].

Однак, створення нових перспективних сортів не можливе без вихідного матеріалу. Ще М.І. Вавілов [3, с. 21-70] вважав його основою для селекційної науки. Чим багатший і різноманітний вихідний матеріал, тим ефективнішою є робота селекціонера.

Польові дослідження 2015-2016 рр. проводили на дослідному полі НВЦ «Поділля» Подільського державного аграрно-технічного університету.

Нами проводилось вивчення нового гібридного матеріалу, створеного методом гібридизації на основі використання зразків колекції генофонду гречки Гречкових Fagorutum Mill: Агідель, Каратетянка, Чернігівська 18, Слобожанка, Руслана, колекційного зразка №4013, інтродукованого із Франції.